بسم الله الرحمن الرحيم

تحولات
رژیم حقوقی رودخانه های بین المللی
با تاکید بر اروند رود

مولف
تاج محمد صادقی
کارشناس ارشد حقوق بین الملل

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی
تهران-۱۳۹۴

سرشناسه	:	صادقی، تاج‌محمد، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	:	تحولات رژیم حقوقی رودخانه‌های بین‌المللی با تاکید بر اروندرود/ مولف تاج‌محمد صادقی.
مشخصات نشر	:	تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۱۵۰ ص.: نقشه.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۷۷-۷۴-۰
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	ص.ع. به انگلیسی: Taj Mohammad Sadeghi. Evolutions of legal regime of nternational rivers, emphasizing Arvand river
یادداشت	:	کتابنامه: ص. [۱۴۳] - ۱۴۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	:	رودهای بین‌المللی -- جنبه‌های حقوقی
موضوع	:	اروندرود -- موقعیت بین‌المللی
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ ۳ت۲ص/Kz۳۷۰۰
رده بندی دیویی	:	۳۴۱/۴۴۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۱۴۶۱۳۲

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهردانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید

www.shahredanesh.com

عنوان	:	**تحولات رژیم حقوقی رودخانه‌های بین‌المللی با تاکید بر اروندرود**
ناشر	:	مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
نوبت چاپ	:	اول
تاریخ چاپ	:	۱۳۹۴
شمارگان	:	۱۰۰۰نسخه
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۷۷-۷۴-۰
بها	:	۷۰,۰۰۰ تومان

حق هرگونه انتشار برای ناشر محفوظ است.

تهران ـ خیابان کریم خان زند ـ خیابان سنایی ـ خیابان نهم ـ خیابان گیلان ـ پلاک ۵

کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰

http://www.sdil.ac.ir Email: publication@sdil.ac.ir

فهرست مطالب

فصل اول: رودخانه‌های بین‌المللی..... ۱۵

پیشگفتار ۱۷

گفتار اول: تعریف وانواع رودخانه های بین‌المللی ۱۷

۱.تعریف رودخانه ها ۱۷

۲. انواع رودخانه‌های بین‌المللی..... ۱۹

الف-رودخانه‌های مرزی (مجاور) ۱۹

ب- رودخانه‌های پی درپی یاعلیا سفلی(متوالی) ۲۰

گفتاردوم: منابع حقوقی رودخانه‌های بین‌المللی..... ۲۰

۱.دکترین حقوقی در مورد صلاحیت رودخانه‌های بین‌المللی..... ۲۰

الف: اصل حاکمیت سرزمینی مطلق: ۲۰

ب: اصل تمامیت ارضی مطلق:..... ۲۱

ج: اصل استفاده مشترک ازآبها: ۲۲

د: اصل محدودیت استفاده آزاد از آبها:..... ۲۳

۲. رویه‌های قضایی ۲۴

۳. معاهدات رودخانه های بین‌المللی..... ۲۵

الف- روش مربوط به قرون وسطی تا انقلاب کبیر فرانسه..... ۲۶

ب- کنگره وین سال۱۸۱۵..... ۲۶

ج- اعلامیه مادرید..... ۲۷

د- قرارداد بارسلون مورخ ۲۱آوریل۱۹۲۱..... ۲۸

س- روش کنفرانس هلسینکی۱۹۶۶ ..... ۲۹
ش-کنوانسیون ۱۹۹۷سازمان ملل متحد ۳۰
ث-مقررات برلین ۲۰۰۴ ..... ۳۲
ه- شیوهٔ جدید از مقررات ۳۴
گفتار سوم: روشهای تعیین مرز در رودخانه‌های مرزی ۳۶
الف: خط مرزی ساحلی ۳۷
ب: خط منصف ۳۸
پ: (خط تالوگ) یا(خط القعر) ۳۸
ت: پاره خطهای مستقیم ۳۹
ث: به کار گیری معیارهای متفاوت برای بخش‌های مختلف رودخانه ۳۹
ج: حاکمیت مشترک ۳۹

فصل دوم: سابقه تاریخی شکل‌گیری مرز اروندرود ۴۱

پیشگفتار ۴۲
گفتاراول: مسائل جغرافیایی و تاریخی واقتصادی اروندرود ۴۳
۱.جغرافیای اروندرود ۴۳
الف- رودهای تشکیل‌دهنده اروندرود ۴۵
ب-مرز ایران و عراق در اروندرود ۴۶
ج-جزایر اروندرود ۴۷
د-بنادر اروندرود ۴۷
۲. تاریخ اروندرود ۴۹
الف-تاریخچه نام کهن اروندرود ۵۰
ب-اهمیت اقتصادی واستراتژیک اروندرود تاپایان قرن نوزدهم ۵۲
ج-اهمیت اقتصادی و استراتژیک اروندرود در قرن بیستم ۵۵
گفتاردوم: قراردادهای ایران و همسایه غربی ۵۷
۱. قراردادهای سال۱۵۵۵تا ۱۸۲۳میلادی ۵۷
الف-قراردادآماسیه (۱۵۵۵م) ۵۷
ب- معاهده اول استانبول(۱۵۹۰م) ۵۸
ج- معاهده دوم استانبول(۱۶۱۳م) ۵۸
د-عهدنامه صلح ایروان یا سراب(۱۶۱۸م) ۵۹
س- عهدنامه‌ی صلح ذهاب(۱۶۳۹م) ۵۹
ش-قراردادصلح‌گردان(۱۷۴۶م) ۶۰

ث-قرارداداوّل ارزنه الروم(۱۸۲۳م) ۶۱
۲. قراردادهای سال۱۸۴۷ تا۱۹۷۵الجزایر ۶۱
الف- عهدنامه دوم ارزنه‌الروم(۱۸۴۷م) ۶۲
ب- پروتکل ۱۹۱۱ تهران ۶۸
ج-پروتکل ۱۹۱۳ استامبول ۷۰
د- کمیسیون تحدید حدود ۱۹۱۴ ۷۱
س- قراردادسرحدی۱۳۱۶(میلادی۱۹۳۷) ۷۴
ش- قطعنامه شماره ۳۴۸ شورای امنیت ۸۱
ث- اعلامیه الجزایر ۱۹۷۵ ۸۲

فصل سوم: بررسی قرارداد۱۹۷۵الجزایر ۸۳

پیشگفتار ۸۵
گفتار اول: چگونگی انعقاد قرارداد الجزایر ۸۶
۱. زمینهٔ تاریخی سیاسی انعقاد قرارداد الجزایر ۸۶
شکایت به شورای امنیت ۹۱
۲. شکل گیری قرارداد۱۹۷۵ بغداد ۹۵
الف- تجدید نظر تاکتیکی عراق در روابطش با ایران ۹۵
ب- امضای عهدنامه مرزی در بغداد ۹۷
ج-واکنش صدام به قرارداد الجزایر ۹۷
د- واکنش ایران نسبت قرارداد۱۹۷۵ ۹۷
س- تأثیر اروندرود(شط العرب) در شکل گیری قرارداد الجزایر ۹۸
ش- مسأله کردها و تأثیر آن بر انعقاد قرارداد ۹۹
۳. عوامل انعقاد قرار داد ۱۹۷۵ ۱۰۰
الف- شرایط بین‌المللی انعقاد توافق الجزایر ۱۰۱
ب-: شرایط منطقه ای انعقاد توافق الجزایر ۱۰۱
ج- شرایط داخلی انعقاد توافق ۱۹۷۵ ۱۰۲
گفتار دوم: تفسیر عهدنامه ۱۰۳
۱. متن قرارداد۱۹۷۵ ۱۰۳
۲. تفسیر مواد عهدنامه ۱۰۶
۳. تفسیر پروتکل‌ها ۱۰۸
الف-پروتکل تعیین حدود مرز رودخانه‌ای ۱۰۹
ب- موافقت‌نامه‌ی ایران و عراق راجع به مقررات کشتیرانی در اروند رود ۱۱۱

ج- اقدامات مربوط به امنیت کشتیرانی..... ۱۱۲
گفتار سوم: دیدگاه‌های ایران و عراق نسبت به قرارداد..... ۱۱۵
۱. لغو یک جانبه قرارداد ۶ مارس ۱۹۷۵..... ۱۱۵
۲. پذیرش دوباره عهدنامه الجزایر توسط عراق..... ۱۱۶
۳. اقدامات دولت جدید عراق در قبال قرارداد۱۹۷۵..... ۱۱۹
۴. رویکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر..... ۱۲۳
۵. دلایل تأخیر در اجرایی شدن مفاد عهدنامه ۱۹۷۵ الجزایر..... ۱۲۵
۶. اقدامات دولت ایران در جهت اجرای قرارداد۱۹۷۵..... ۱۲۶

سخن پایانی..... ۱۳۰

ضمائم..... ۱۳۹

منابع..... ۱۴۳

مقدمه

آب گر چه مایه حیات است ولی همواره منشاء اختلاف نیز بوده و هست. اگر اختلاف بر سر آب در دوران گذشته در جوامع کوچک روستایی یا شهری در می‌گرفت، اکنون کمبود آن مانعی برای توسعه‌ی پایدار، و بهانه‌ای برای رودررو قرار گرفتن دولتها شده است. « آب می‌رود که به‌عنوان یک ماده استراتژیک، جای نفت را که به هر حال عمر مفیدش، در بسیاری از مناطق به پایان رسیده است، بگیرد.»[۱]

مسأله‌ی آب از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار است که منجر به مشاجرات سیاسی، اقتصادی، حقوقی، اجتماعی، نمادین ومحیطی می‌گردد. مساله آب در خاورمیانه نیز موضوعی مشاجره آمیز است که نقش اصلی و مهمی در منطقه، از جهت تعیین مسائل سیاسی داخلی و خارجی ایفا می‌کند. براین اساس آب به‌عنوان موضوع تنش و بحران در جهان مطرح می‌باشد. «سازمان اطلاعات مرکزی امریکا (سیا) در یک ارزیابی تحلیلی از مخاطرات بحرانی که در آینده، صلح بین‌المللی را تهدید می‌کند، حداقل ۱۰منطقه جهان را شناسایی کرده است که ممکن است در آنها آتش جنگ برسر آب و توزیع آن شعله ور شود. بیشتر این مکان‌های بحرانی درخاورمیانه واقع شده است». [۲]

اروند یکی از رودهایی است که از دهه‌های گذشته بین ایران و عراق بر سر حقوق آن، اختلاف وجود داشته که گهگاهی هم این اختلاف منجر به منازعه نظامی شده است. بر اساس کنگره ۱۸۱۵ وین وکنوانسیون ۱۹۲۱ بارسلون، این رودخانه به‌عنوان یک رودخانه بین‌المللی تعریف شده است. از این رو قوانین حاکم بر رودخانه‌های بین‌المللی بر آن اعمال می‌شود.[۳]

در این تحقیق سعی می‌شود، مهمترین اصول و عرف بین‌الملل، نظریات مورد استفاده در رودهای بین‌المللی، رژیم حقوقی این رودها، و همچنین عهدنامه و کنوانسیون‌های بین‌المللی، که در تدوین حقوق آبراه‌های بین‌المللی، تاثیر گذار بوده‌اند بررسی گردد. و در فصل دوم این پژوهش وضعیت سیاسی، قراردادهای مابین ایران و همسایه غربی او، از تاریخ ۱۵۵۵میلادی تا ۱۹۷۵ الجزایر، را

---

[۱] -ممتاز ،جمشید(۱۳۷۳)، ،نظام حقوقی منابع آب ،آبراههای بین المللی خاورمیاانه، تهران، مجله حقوقی بین المللی،شماره هیجدهم و نوزدهم،ص۳۳.

[۲] – موسوی، سید فضل اله(۱۳۸۹)، رژیم حقوقی رودخانه های بین المللی با تاکید بر حوزه های اردن ولیطانی و مدیریت و برنامه ریزی آبها، ص۱۳.

[۳] - آقائی، بهمن(۱۳۷٤)، مجموعه مقالات حقوق بین الملل دریاها، ص ۱۲٦

بررسی می‌کند. فصل سوم تحلیل مواد و پروتکل‌های عهدنامه ۱۹۷۵ بغداد، ودیدگاه‌های دولت عراق و ایران در مورد اجرای عهد نامه فوق است.

تشدید تنش سیاسی بین ایران و عراق خود از سال ۱۹۶۹میلادی به بعد، عمدتاً اختلافات در رابطه با نحوه استفاده از اروند رود بوده است، پس از امضاء قرارداد ۱۹۷۵بغداد، دولت عراق توافق با ایران و پذیرش اصل تالوگ در سراسر آبراه اروندرود(شط العرب) را نتیجه صلاحدید دولت عراق و اقدامی واقع بینانه، در جهت منافع اساسی کشور و ملت عراق اعلام داشت. [۴] بعد از وقوع انقلاب اسلامی در ایران در سال ۱۹۷۹ و پس از گذشت پنج سال از انعقاد عهدنامه ۱۹۷۵زمامداران عراق یکطرفه عهدنامه را باطل اعلام کردند و بر همین اساس در ۱۳۵۹/۶/۳۱به خاک ایران تجاوز نمودند که ظاهراًیکی از علل حمله، همین تعیین مرز اروند بوده است، اما سال‌ها بعد از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران، دولت عراق اعلام نمود که به عهدنامه ۱۹۷۵بغداد پایبند می‌باشد که همان پذیرش خط تالوگ به‌عنوان مرز آبی اروندرود است.

[۴] – ولایتی، علی اکبر(۱۳۷٦)، تاریخ سیاسی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران،ص۸

فصل اول:

رودخانه‌های بین‌المللی

پیشگفتار

رودخانه‌ها، البته، بیش از جاده‌ها، که تنها برای سفر در نظر گرفته می‌شوند. سالها برای هزاران انسان ، بزرگترین استفاده از آنها که یکی از نیازهای اساسی بشر، آب آشامیدنی، پخت پز و آبیاری بهره بهرداری می‌گردد.

ولی در دوران جدید، استفاده از رودخانه‌ها به مراتب متنوع‌تر و پیچیده‌تر شده است، مصارف صنعتی ،پمپ پاژ و انتقال کیلومترها در خارج از حوضه آن، و مزایای طبیعی آن، یعنی فراهم آوردن زیستگاه برای ماهی‌ها و حیات وحش است[۵].

رودخانه‌ها، رگ های حیات بخش جهان هستند، امروزه، بیش از ۳۰۰ رودخانه بین‌المللی در دنیا وجود دارد که تقریباً در تمامی آن‌ها تفاهم‌های دو جانبه یا چند جانبه تنظیم و به‌کار گرفته شده است. قدمت موافقت نامه‌های تعدادی از این رودخانه ها به قرون وسطی، یعنی به حدود۴۰۰-۵۰۰ سال قبل بر می‌گردد.[۶]

در این فصل به موضوعات مختلف در خصوص رودخانه‌های بین‌المللی پرداخته شده است. که در گفتار اول تعریف رودخانه ها و انواع آن تعریف وشرح داده شده. در گفتار دوم منابع حقوق بین‌الملل رودخانه ها بررسی گردیده است که عبارتند از: دکترین، رویه‌های قضایی، معاهدات رودخانه های بین‌المللی، گفتار سوم نیز به شیوه های تعیین خط مرزی رودخانه ها وانواع آن به اختصاص ارائه شده است.

گفتار اول: تعریف وانواع رودخانه های بین‌المللی

۱.تعریف رودخانه ها

ازدیدگاه حقوق بین‌الملل، رودها به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند: رودهای ملی یا داخلی و رودهای بین‌المللی."رودهای ملی، رودهایی هستند که در داخل یک کشور جاری هستندیا از سرچشمه تا دهانه از سرزمین یک کشور عبور و قسمتی از سرزمین آن را تشکیل می‌دهد.[۷] مانند سفید رود در ایران، می‌سی سی پی در امریکا. این قبیل رودخانه ها قسمتی از قلمرو سرزمینی

---

[۵]-- bingham,chairman,Etal, world major rivers.washington,avenue,suite,november2008,p:1

[۶] – اسعدی، روناک: (۱۳۸۹)؛ «رژیم حقوقی رودخانه نیل»؛ ماهنامه اقتصادی وزارت نیرو؛ شماره ۱۷۷؛ فروردین و اردیبهشت؛ ص۸۹.

[۷] – پورنوری، منصور(۱۳۸۳)، حقوق بین الملل دریاها، ص ۱۰۸.

کشور ها محسوب می‌شوند. خانم ماریان گرین در کتاب خود در صفحه ۲۲۷، پس از تقسیم رودها به دو گروه بین‌المللی و سرزمینی، در خصوص رودخانه‌های سرزمینی می‌گوید:« یک رود سرزمینی عبارتست از رودی که سرچشمه و دهانه آن بطور کامل در درون سرزمین یک دولت است، در این مورد رودخانه خودش جزئی از سرزمین کشور است و کاملاً تحت حاکمیت آن کشور قراردارد».[۸] رودهای بین‌المللی، رودهای هستند که از داخل چند سرزمین عبور می‌کنند ودو یا چند کشور را از یکدیگر جدا می‌سازند: مانند رودخانه ی رن، دانوب، اروندرود."ماده ۳۳قراردادورسای (۱۹۱۹)، رودخانه بین‌المللی را رودی می‌داند که قابل کشتیرانی بوده و بیش از یک کشور را به دریا آزاد مرتبط نماید.[۹] شارل روسو نیز رود بین‌المللی را چنین تعریف می‌کند:« در علم ودر عمل، هر آب جاری عظیم را که قابل کشتیرانی باشدواز سرزمین چند کشور عبور می‌کند (رودهای پیاپی) ویا سرزمین آنها را از هم جدا سازد (رودهای همجوار)، به طور عام رود بین‌المللی می‌نامند».[۱۰]

در کتاب حقوق بین‌الملل عمومی دکتر ضیایی بیگدلی برای تعریف رود بین‌المللی از دو ضابطه، که یکی دارای ماهیت سیاسی است و دیگری ماهیت اقتصادی استفاده نموده است، که براساس ضابطه اول، رود بین‌المللی، آبراهی است که قسمتهای مختلف آن در قلمرو چند کشور واقع شده است. وبراساس ضابطه دوم، رود بین‌المللی آبراهی است که از آن، استفاده‌های اقتصادی می‌شود، از جمله استفاده‌های کشتیرانی تجاری، کشاورزی، صنعتی، ماهیگیری وتولید انرژی.

کنوانسیون نیویورک، راجع به حقوق استفاده‌های غیر کشتیرانی از آبراه‌های بین‌المللی مورخ ۲۱مه ۱۹۹۷، با اقتباس از عهدنامه بارسلون مورخ ۲۱آوریل ۱۹۲۱، کاربرد اصطلاح «آبراه بین‌المللی» را منحصر به « رود بین‌المللی» دانسته است.[۱۱]

اساسنامه بارسلون، ضابطه اقتصادی رود را بر ضوابط عرفی (یعنی از چند سرزمین عبور کردن و قابل کشتیرانی بودن) افزود. در نهایت، می‌توان چنین استنتاج نمود که رود بین‌المللی به رودی اطلاق می‌شود که سه ویژگی زیر را داشته باشد:

۱- ازخاک دو یاچند کشور عبور نماید؛

۲- دویاچند کشوررا ذینفع و ذیمدخل می‌سازدیا از یکدیگر جداکند؛

---

[۸] – مراد طلب، ابوالقاسم(۱۳۷۹)، بررسی مسائل هیرمند باتوجه به خشکسالیهای اخیر، تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه مرکزی، ص۸

[۹] – مجتهدی،محمدرضا:(۱۳۸۱)؛حقوق بین الملل عمومی، ص۲۸.

[۱۰] – بای ، یارمحمد(۱۳۸٤)، هیدروپلیتیک رودهای مرزی، ص ۱۹.

[۱۱] – ضیایی بیگدلی، محمدرضا: (۱۳۷۷)حقوق بین الملل عمومی،ص۳۳۲.

۳- اهمیت اقتصادی داشته باشد؛[۱۲]

هرچند ممکن است در ذهن بسیاری از افراد استفاده از رودخانه‌ها در حد محدودی و تنها برای کشتیرانی و ماهیگیری باشد اما به غیر از وضعیت گفته شده، رودخانهها در زمان گذشته به‌عنوان منشأ تمدن و نیز و ضعیت‌های دفاعی آنها غالباً رودخانه ها به‌عنوان راههایی برای مکتشفین و تجار وبه طور کلی طروقی عالی برای ارتباطات آسان بوده‌اند. به هر حال، در طول تاریخ استفاده از رودخانه ها بسیار متعدد بوده اند. این مصارف در زمان حاضر شامل کشتیرانی، حمل و نقل ومسائل غیر از کشتیرانی نظیر حمل الوار، ماهی گیری و پرورش ماهی، تولید برق، انحراف آب جهت مصارف داخلی و خانگی، آبیاری، مصارف صنعتی، تفریحی وسرگرمی وصنعت جهانگردی(توریسم) می‌گردد.[۱۳]

۲. انواع رودخانه‌های بین‌المللی

این رودخانه ها به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف- رودخانه‌های مرزی(مجاور)

ب- رودخانه‌های پی در پی یا علیا سفلی (متوالی)

الف-رودخانه‌های مرزی (مجاور)

رودخانه‌های مرزی شامل رودخانه هایی می‌شود که دو یا چند کشور را از یکدیگر جدا می‌کنند ودر واقع تمامی یا قسمتی از آنها مرز دو یا چند کشور را تشکیل می‌دهند، همچون اروندرود. در خصوص این رودخانه ها مشکل اصلی اصولاً بر سر تحدید حدود می‌باشد، که اگر آن با رضایت دولت‌های مربوط حل گردد بقیه مسائل مربوط به رودخانه به تبع آن انجام می‌گیرد. تحدید حدود یا تقسیم رودخانه ها، یا بر اساس سطع آب (خط منصف) یاکانال اصلی قابل کشتیرانی(تالوگ) یا به صورت حد مشترک(حاکمیت مشترک) می‌باشد. اصولاًرودخانه های مرزی به تقسیم بندی کمی آبها نمی پردازند واین تقسیم بندی مربوط به رودخانه‌های متوالی است.

---

[۱۲]- بای، پیشین، ص۲.

3- *United Nations Convention on the Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses*, 36 I.L.M. 700 (1997) ("*the U.N. Convention*"), *available at*

ب- رودخانه‌های پی درپی یاعلیا سفلی(متوالی)

رودخانه ای را که از قلمرو یک یا چند کشور سرچشمه گرفته وپس از بهم پیوستن، از خاک دو یا چند کشور عبور می‌کند را رودخانه پی درپی یا متوالی می‌گویند، مثل رود دجله و فرات. بنابراین همان‌گونه که از تعریف بر می‌آید یک یا چند کشور به طریقی با چنین رودخانه‌ای مربوط می‌شوند وبه عبارتی درآن ذینفع هستند. آنچه در این گونه رودخانه ها مورد نزاع و اختلاف قرار می‌گیرند معمولاً مسأله مرز نیست، بلکه میزان استفاده از حجم آب، وبه عبارتی سهمیه بندی در خصوص آبهای آنهاست. زیرا در رودخانه‌های مرزی که بیشتر به آنها اشاره شد، چگونگی تحدیدحدود آنها مسأله اصلی را تشکیل می‌دهد ولی در رودخانه‌های پی درپی یا علیا سفلی مسأله ی تعیین مرز ساده است. که همان امتداد مرز خشکی، مرز آبی را تشکیل می‌دهد. اما آنچه در این رودخانه ها مهم است، بویژه در مناطق خشک و کم آب که استفاده‌های آب غیر از کشتیرانی است و بویژه برای آبیاری می‌باشد، سهمیه بندی براساس حجم آب (متر مکعب در ثانیه) مشکل اصلی را تشکیل می‌دهد. البته در رودخانه‌های متوالی که بیشتر و صرفاً مسأله کشتیرانی دارند، نظیر رودخانه‌های معروف«دانوب» و «راین» دراروپا، مشکل بسیار کمتر است و معمولاً قراردادهای فیمابین کشورهای مربوط، در جهت ایجاد کمیسیون‌های مشترک برای امور مربوط به کشتیرانی و نظارت بر آن، و نیز مسائل مربوط به لایروبی و جلوگیری از آلودگی‌های آبها، تکلیف مسائل مربوط را روشن می‌کند.[۱۴]

گفتاردوم: منابع حقوقی رودخانه‌های بین‌المللی

۱.دکترین حقوقی در مورد صلاحیت رودخانه‌های بین‌المللی

مهمترین اصول و نظریات علمای حقوق بین‌الملل، در مورد صلاحیت رودخانه‌های بین‌المللی می‌توان در چهار دسته تقسیم کرد: اصل حاکمیت سرزمینی مطلق، اصل تمامیت ارضی مطلق، اصل استفاده مشترک از آبها، اصل محدودیت استفاده آزاد ازآبها.[۱۵]

الف: اصل حاکمیت سرزمینی مطلق:[۱۶]

طبق این اصل، بخشی از رود بین‌المللی، که در سرزمین دولتی جریان دارد، همانند آبهای ملی بوده و آن دولت می‌تواند جریان آزادانه آن را قطع کرده و به هر روشی که صلاح بداند، درآن دخل و

---

[۱۴] – موسوی، پیشین، صصص۱۲٤،۱۲۱،۱۲۰.

[۱۵] - شاو، ملکم(۱۳۷۴)، حقوق بین الملل، ترجمه محمد حسین وقار، ص۶۶.

[16]– The principle of absolute Territorial Sovereignty